

Susret na Košljunu 2010

Ove godine, kako je već uobičajeno, prvog vikenda u rujnu, tj. od 3. – 5. rujna, 2010. godine, organizirali smo na Košljunu susret članova zbora „Fra Ivo Peran“ Župe Sv. Nikole Tavelića i prijatelja zbora. Ovo je deseti uzastopni duhovno-rekreativni susret, jedan mali jubilej.

Predavač je bio fra Bernardin Škunca. On se vrlo rado, pa i uz zdravstvene poteškoće, odazvao našem pozivu i evo već treću godinu zaredom bio je naš predavač (prošle godine skupa sa fra Klementom).

U petak i subotu na susretu je sudjelovalo 32 sudionika (od toga šestero osnovnoškolaca i dvoje srednjoškolaca), a u nedjelju nam se pridružilo još šestero prijatelja zbora. (četiri odrasla i dvije srednjoškolke). Ukupno 38 sudionika.

Bilo je vremena za odmor, druženje, šetnju, razgovore, pjesmu; oni hrabriji su se okupali...

I ove godine smo pohodili košljunsko groblje i sjetili se blagopokojnog fra Ive Perana i ostalih koji počivaju na tom groblju. U subotu i nedjelju imali smo misu. U subotu i zajedničku krunicu oko Košljuna.

Tema ovogodišnjeg susreta je bila : “Vjera i razum“, koju je naš predavač naslovio neformalnim naslovom: „**Vjera, razum, istina**“

U petak nas je fra Bernardin uveo u temu time što nam je razjasnio pojmove „vjera“, i „razum“ .

U subotu ujutro predavač je nastavio sa temom razum i područjem gdje se razum nadasve očitovao a to je – znanost. Predavač je pokazao koje posljedice mogu nastati ako razum „podivlja“ ..., ako razum nije ponizan!

Istog dana, poslije podne, u trećem predavanju, fra Bernardin je obradio temu „Istina“ pod radnim naslovom: „Istina u nama i objavljena Istina“.

Tema je bila vrlo dobro pogođena i vidjelo se koliko je aktualna. Posebno raduje zainteresiranost za temu koja se očitovala u živoj diskusiji nakon predavanja... i u međusobnim razgovorima...

Hvala fra Bernardinu na predavanjima koja je znalački pripremio i izvrsno predstavio - jednostavno, ali bez gubitka dubine - kako on već zna, sa puno iskustva, pronicavosti, franjevačke spontanosti, u jednom prijateljsko-obiteljskom ozračju.

Hvala i svim Košljunskim fratrima i njihovim suradnicima na bratskom prijemu!

Hvala i svim sudionicima susreta!

Predavanja fra Bernardina donosimo gotovo u cjelosti!

M.B.

Vjera, razum, istina

Predavač: fra Bernardin Škunca

Košljun, 3. - 5. rujna, 2010.

Predavanja fra Bernardina, donešena su gotovo u cijelosti, pa i sa ponekim napomenama, pojašnjenjima, usputnim refleksijama, asocijacijama i domišljanjima autora, kako bi se donekle prikazalo i samo ozračje tijekom predavanja:

1. Uvodno predavanje

Na početaku je fra Bernardin pročitao kratki odlomak iz Sv. pisma, jedan dio iz Isusove molitve na posljednjoj večeri:

„Oče, došao je čas: proslavi Sina svoga da i Sin tvoj proslavi tebe i da kao što si mu dao vlast nad svim ljudima daruješ život vječni svima koje si mi dao. A ovo je vječni život: Spoznati tebe, jedinog pravoga Boga, i onoga koga si poslao - Isusa Krista. Ja sam tebe proslavio na zemlji izvršivši djelo koje si mi dao da učinim. A sada, Oče, proslavi ti

mene kod sebe samoga, slavom koju imadoh kod tebe, prije nego postade svijet.“ Riječ Gospodnja!

Ja sam se suglasio sa vašim prijedlogom teme i nekako je naslovio, zapravo, neformalnim naslovom: „**Vjera, razum, istina**“. Dakle, Vjera i razum i naravno i u vjeri i u razumu, tražimo Istinu. Tema je vrlo, vrlo velika, vrlo duboka, vrlo široka, a ja bih rekao i vrlo zahtjevna.

Naravno da se večeras, u uvodnom predavanju, neću dugo zadržati, a i inače, zbog dišnih poteškoća neću biti dug u svojim predavanjima pa ću dati prilike da se o tome i porazgovorimo, kao što je, čini se, izražena vaša želja.

Večeras uvodno, jer ćemo sutra nastaviti, rekao bih, u jednoj zahuktaloj klimi, pred pitanjem vjere, razuma, istine. To ćemo sutra, na neki način, produbiti, ali večeras, htio bih, iako je u nekom smislu vama to poznato, htio bih da definiramo što je to vjera, a što je to razum.

Mislim da bi svatko od vas znao odgovoriti na to pitanje, pa i najmlađa među nama, (*prisutne Lucija i Klara, osnovna škola, napomenuo M.B.*), dakle, svi smo mi pred tim pitanjem, rekao bih: u pitanju – i pred pitanjem vjere i pred pitanjem razuma. Htio bih reći da su o ovome razmišljale... sve filozofija svijeta, i razmišljaju i danas. Naravno da ja neću pred vama večeras, a ni sutra, filozofirati ni teologizirati, ali da će tu biti pomalo i filozofije i teologije, to je neminovno. Međutim, ne treba se preplašiti riječi filozofija ni riječi teologija, to su pojmovi koje tako reći, svaki dan susrećemo, a ja bih samo želio da radi sutrašnjih razmišljanja večeras pojasnimo ta dva temeljna pojma koja su uvijek aktualna, pa i u nekom smislu bitna za naše životno putovanje.

Što je vjera? Dakako, mi smo kršćani, vjernici i kad bi nas netko upitao što je to vjera, možda bismo se malo našli nelagodno jer, reći

definiciju - može se nešto živjeti a vrlo teško to izraziti. Zato ne treba misliti ako nismo, na primjer, sposobni definirati vjeru, očito, to ne znači da vjeru ne živimo. No ipak, dobro je, radi našeg razgovora i radi suvremenosti ovih tema, jer živimo u društvu, vremenu, civilizaciji, klimi koja svašta miješa sa ovim pojmovima, ne samo sa pojmom vjera nego i sa pojmom razuma.

Vjera je, recimo tako, temeljni religijski stav kojim u savjesti prihvaćam svete i vjerske istine, neke vrednote. Dakle, vjera je moje temeljno opredjeljenje. Kad kažem temeljno, to znači, doista – prvo. I nikada drugo. Nikada treće. Nego, doista, prvo. Vjera je, dakle, temeljni religijski stav kojim u intimnosti svoje savjesti prihvaćam kao izraz vjerskih istina. Dakako da ta definicija vrijedi jednako za druge religije, za muslimane, za Židove, pa i za druge religije sve do animističkih religija. I sad recimo odmah nešto što je različito od pojma razuma: vjera se nužno ne zasniva na razumskoj očitosti, ali mi ćemo vidjeti da je vjera bez razuma, zapravo, vrlo opasna vjera. Dakle, vjera se ne zasniva na očitosti racionalističke, razumske utemeljenosti. Nego na čemu? Evo na čemu - vjera se temelji na svjedočanstvu osobe. Dakle, kad kažem da sam kršćanin, onda ja izražavam povjerenje u osobu koja je utemeljitelj kršćanstva, a to je Isus. To je osnovno u vjeri. Izražavam povjerenje u osobu Isusa Krista. To isto mogu reći drugi vjernici za svoje utemeljitelje, proroke i sl. Dakle, vrlo je važno da znademo u čemu vjera nalazi svoje uporište. Nije vjera u prvom redu produkt moje pameti, mojeg razuma (vidjeti ćemo koju i kakvu ulogu razum u vjeri igra), ali ona je kao izvor izvan, iznad mene, a ona je, dakako, duboko, duboko i u meni, što ćemo osobito razviti sutra u poslijepodnevnom razmatranju. Vjera, dakle, nije neka vizija, neko umovanje, nego vjera je povjerenje u osobu kojoj vjerujem. I odmah dodajmo da je vjera, zapravo u prvom redu povjerenje. Vjera nije samo vjerovati Isusu Kristu. Vjera je zapravo

povjerenje da je to Put, Istina i Život. Zatim, vjera je povjerenje, jer sam to prvo doživio kao istinito, onda dolazi drugi „p“ to je predanje, da se predajem toj osobi. Ja sam izgradio dubinski svoje povjerenje i predajem se toj osobi. I zatim slijedi ono treće, a to je što na neki način po naravi stvari slijedi iz ovoga, a to je poslanje. Dakle, ako sam povjerovao osobi, u našem slučaju osobi Isusa Krista, ako sam se predao toj osobi, onda slijedi da živim poslanje po riječi te osobe. Kada tako definiramo vjeru onda dolazimo na činjenicu da vjera koja želi svoje uvjerenje, svoje vjerovanje formulirati, zapravo izražava svoje vjerske istine, ili, mi to kažemo, dogme. Pa, htio bih reći da u vjeri možemo razlikovati nekoliko važnih segmenata: vjera koju proučavamo, u kojoj živimo, u kojoj stojimo, a to su istine vjere ili dogme, zatim, to je teologija koja nas poučava o tome, i to je kateheza koja to prenosi u šire vjerničke mase, i četvrto, to je slavljenje vjere ili liturgija. Dakle, kroz ove segmenete mi uvijek dublje ulazimo u vjeru. Reći ću još, to je samo uvodno, da vjera nije samo povjerenje, ne samo predanje, ne samo poslanje, nego vjera je prije toga i u svemu tome, zapravo, dar. Vjera je milost. Volimo naglašavati u pristupu vjerovanju da vjere zapravo nema bez Božjega dara. A to znači ovo: da je čovjek pozvan da izgradi upravo ono povjerenje, predanje i da tada kada se to dogodi Bog daruje milost vjerovanja. Ukoliko je moje povjerenje slabo, slaba vjera, ili nikakvo, ukoliko mislim pa to ima smisla, nema smisla, ukoliko moje predanje nije pravo, duboko, iskreno onda naravno da dar Božji ne dolazi na dobro tlo. Kao što je pravilo u svim religijama, tako i u kršćanstvu, vjera se zapravo njeguje kao dragocjeni dar, kao dragocjeni biser i to nadasve vrijedi u pozivu na njegovanje vjere preko molitve, preko liturgije, preko meditacije i preko doživljavanja onoga što zovemo milost u meni. Recimo još samo ovo: vjera da, ali razumski i slobodno prihvaćena vjera. Dakle ne vjera iz tradicije, ne vjera zato jer su nam to naši stari predali; to poštujemo i mi smo zahvalni Bogu što je tako;

čovjek je sretan ako je imao svoj roditeljski dom u kojemu mu je to pruženo, ali vjera je više od toga; vjera mora poći od primljenog od obiteljskog - prenošena na osobni stav, a tu onda razum o kojemu ćemo riječ dvije, može itekako pomoći. Ako vjera nije razumski i slobodno prihvaćena stvarnost ona može lako krenuti, znademo svi, u gradu živite, ako nije ovako utemeljeno prihvaćena onda lako pređe u sektu i još gore, onda lako pređe u fundamentalizam, danas poznat kao jedna od velikih opasnosti za svijet vjere, civilizacije. Jer fundamentalizam nije samo neka pojava tamo daleko u muslimanskom, islamskom svijetu; fundamentalizam može itekako biti prisutan i u kršćanstvu, katoličkoj vjeri; dakle, zato mi razum i moje slobodno prihvaćanje, moje upoznavanje, moje njegovanje vjere može itekako pomoći da prihvatim tu vjeru na način koji kršćanstvu priliči. To je vjera, kratko, vrlo sažeto.

A razum, što je razum? I opet, kad bi vas netko upitao, možda na prvi mah ne biste mogli reći definiciju. Razum imamo svi, ali što je to razum? Razum je moć koju ima samo ljudsko biće u stvorenom svijetu; moć zaključivanja, razlikovanja, razlučivanja, sustavnog mišljenja, stvaranja pojmova. To je razum. E sad, kad kažemo tako definiciju, rekli smo jedno načelo koje smo otprilike tako formulirali; i stari filozofi, oni grčki, poznati, uvijek se njih spominje, su najveći i do sada nema većih od njih u filozofiji, a to su: Sokrat, Platon, Aristotel. Ali potom, kroz povijest razmišljanja, zaključivanja, razlučivanja, ljudi su se mnogi izražavali što je to razum - mi dakako, nećemo večeras ovdje držati predavanje o filozofiji, ali reći ćemo da su o tome razmišljale, osobito filozofije u novijim vremenima, tamo od 16. st., od humanizma, renesanse pa do naših vremena, mnogi umovi filozofije; spomenimo Dekarta (Descartes) ili Paskala (Pascal), to je jedan vrlo zanimljiv filozof 16. st. Francuz, čije je djelo „Misli“ prevedeno i na hrvatski jezik. Bio je kršćanin, katolik iako je u svojim

stavovima znao zaoštriti pitanja, pa se nekad zalićao u ono što bismo rekli - dualizam, znači, u počelo dobra i zla; mi uvijek u vjeri kažemo da je samo počelo dobra, to je Bog. Zlo je padanje od Boga, padanje u ponor, to je đavao; to je biće koje pada u ponor i koje druge hvata. (Epanan??) kaže, jako zgodno znate, da je razum, da tako kažemo, razum u našoj glavi, u mozgu, ali to je i srce; on veli, zapravo on to dijeli na geometrijski i na tankočutni duh. Taj geometrijski duh bi bio razum znanosti, a ovaj tankočutni duh bi bio duh u kojemu srce progovara, to bi bio razum srca i on veli da zapravo ne možemo samo razumom pameti shvatiti Boga, nego nadasve – srcem. I to je pomalo na razini razmišljanja i sv. Augustina i sv. Bonaventure velikog franjevačkog teologa, ja bih rekao i sv. Franje iako njega ne spominju među filozofima i teolozima, ali on je zapravo nadahnuo filozofe i teologe. No, to je otprilike razum. Ja vam dakako ne donosim ovdje stotine drugih definicija koje su rečene o razumu, ali to je sposobnost razlikovanja, razlučivanja, ispravnog mišljenja, razlikovanja dobra i zla; pametnoga i nepametnoga, ludoga; istine i laži; lijepoga i ružnoga – to je razum, to je njegova funkcija. Ali u mnogim stoljećima, razum je, da tako kažem – podivljao. Što hoću tim reći? Uzoholio se! Ljudski razum se uzoholio! Sjetite se iz opće kulture, koja je bliska svima, da se u srednjoj školi uči o francuskoj revoluciji; pa između ostalih ludih stvari, možda su i štogod dobra rekli, možda i jesu, iako je sve to pod pitanjem, jer su sve to poškropili krvlju mnogih smrti. Giljotina je proizvod francuske revolucije. Egalite, liberte, fraternite, dakle: jednakost, sloboda, bratstvo. Znademo da je komunizam kasnije uzeo kao svoje, a sve ovo se nalazi zapravo u Evanđelju. Sve ovo se nalazi u Franje Asiškog koji - ne daj Bože, da bi ikada pozivao na ubojstvo i ubijanje - to je jednakost, bratstvo i sloboda. I sada što se događa - taj razum je podivljao; u ime francuske revolucije je podignut spomen božici razuma. Dakle što se htjelo time postići? Gospodar čovjeka i svijeta jest razum, ne Bog. To je taj podivljali razum koji se je odrekao

Boga i podivljali razum što može činiti nego zlo. To je podivljali razum ili oholi razum. Zato veliki današnji Papa koji je i prije i sada veliki teolog, nezaobilazni teolog našega vremena, on kaže doslovno, što je potrebno za razum - potrebna je poniznost. Ponizan razum može doći do istine, i kaže Papa, još ni danas nema nimalo poniznosti, nema želje za spoznajom istine, koju ne izabirem sam, a božica razuma, revolucija, prosvjetiteljstvo itd., je proglašenje apsolutnosti razuma ...; mi znademo da je takav razum mnogo toga zapleo u novija vremena i da su rezultati toga svjetski ratovi. I reći ću zaključujući: razum je nepostojan. Razum netko shvaća kao božicu razuma, kao proglašenje čovjeka bogom, pa se strovali u provaliju besmisla i ubijanja. Razum je nepostojan. Različite, čak i oprečne filozofije dokaz su tome i ono što je danas plod razuma, to opet naš papa Ratzinger s bolju naglašava: najveća opasnost današnjih filozofija jest relativizam istine. Istina je sad jedno, sad drugo, a to je upravo ono što je opasno i što ne možemo nikada prihvatiti. Stoga, i time ću zaključiti večeras uvodeći vas u ove pojmove o kojima ćemo sutra nastaviti, kriza vjere je zapravo proizišla iz krize razuma, iz podivljalog razuma, iz oholog razuma. I kriza morala je izišla iz istog tog izvora. U tome je sva tragedija suvremene civilizacije.

2. Predavanje

Mi smo sinoć zagrizli u tvrdi orah, to je zapravo bio uvod i meni je bilo drago konstatirati da je razgovor pokazao zanimanje za takvu temu.

Pa, ja ću vas jutros uvesti u novi razgovor, da tako kažem; pokušati ću biti sažet jer ja ne bih volio prekoračiti određenu mjeru, ne samo zbog vas negi i zbog mojih poteškoća. (zdravstvenih)

Pa evo, jučer, kad smo govorili o razumu, u drugom dijelu, dotakli smo se onoga što ćemo jutros nastaviti. ... Netko je spomenuo i znanost, dakako, upravo to, idemo od uvoda, idemo prema onome području gdje se razum nadasve očitovao. I dakako, ostajemo na svojem temeljnom stavu vjere onako kako smo je jučer definirali u ona tri „p“, . To znači **p**ovjerenje, povjerovao sam, **p**redajem se toj osobi povjerenja i ulazim u **p**oslanje te osobe. To je kršćanstvo, dakle u ta tri „p“; lako je upamtiti, a čini mi se, kao formula, puno znači.

Međutim, treba ići u tkivo razvoja tog razuma, te božice razuma, ili tog podivljalog razuma, koji nije popustio u mnogim slojevima danas, ali znakovi otriježnjenja itekako se zapažaju i vide u znanstvenim krugovima.

Kratko ćemo se osvrnuti s pogledom kako je to došlo do toga. I čak ćemo se upitati, jer je to pošteno, je li i Crkva, kršćanstvo, Katolička crkva na neki način pogodovala takvom udaljavanju razuma, a onda znanosti, od vjere i kršćanstva. Vidjet ćemo da na žalost je. No, velim, kako je do toga došlo; evo, ja sam jučer spomenuo Dekarta, (Descartes) to je francuski filozof 17. st., a još prije njega od 16. Na 17. st. je bio slavni slučaj Galileja (Galileo Galilej). Dakle vi, i mladi koji ste ovdje, ste čuli za to ime jer se ono koristi, ne samo u pogledu pitanja na znanost, dakle u tom smislu u kojem i mi kao kršćani

pozdravljamo tog velikana u osvitu rađanja znanosti u novom smislu riječi, ali se koristi i u smislu napada na Crkvu. Jer je Crkva tog slavnog znanstvenika, dakle fizičara i astronoma, osudila i, praktički, on je kao osuđenik i umro. No, što se to dogodilo? Događilo se, (recimo, uzimamo da budemo vrlo jednostavni) događilo se ovo (Uzmimo baš Galileja kao primjer početka tog razdvajanja između vjere i znanosti). Kako se stvar dogodila? Naime Dekart (Descartes) je snagom razuma i snagom znanja, ondašnjeg znanja koje je imao, a u ondašnjim pojmovima to je bilo veliko znanje i veliko iskustvo; riječ je o ovome: on je govorio o svemiru, o okretanju Zemlje oko Sunca, što je u ondašnjim kategorijama bilo nezamislivo, jer je bilo vjerovanje da je zapravo Zemlja središte svemira.

Pazite, u nekom smislu, pa čak i znanstvenom, Zemlja i jest središte svemira, ako se nikada ne dokaže da postoji razumni život na nekom drugom planetu, a da li postoji ili ne postoji, vrlo vjerojatno da ne postoji u nama poznatim granicama svemira; a da li postoji izvan u svim tim silnim galaksijama to znanstvenici (bar za dogledno vrijeme..., napomenuo. M.B.) neće nikada znati.

No dobro, nas sad zanima kako se je dogodio taj raskol između vjere i znanosti. Galilej je razvio zajedno sa onda filozofima Dekartom (Descartesom), (Lokveom,??), Komteom (A. Comte) i drugima, znanstveno uvjerenje da vrijedi za čovjeka znanost koja se može iskustveno dokazati. Dakle, to je tzv. načelo prirodnih znanosti, ali filozofija je išla sve jače do toga da kaže što je zapravo bit čovjeka: čovjek određuje što je to istina. Dakle, u biti, istina je samo ono što se dade iskustveno dokazati. To znači, išlo je sve prema tzv. prirodnim znanostima, polako se napuštala, u tim svjetovnim krugovima, teologija, teološko razmišljanje, a i recimo, metafizička teologija, to znači filozofija koja razmišlja iz vjerskih načela o Bogu i o stvorenom svijetu. I, to načelo, dakle, prirodne znanosti, predstavljaju jedinu

metodu razmišljanja, dakle, nema sada neko teološko, neko filozofsko razmišljanje koje može čovjeku razbistriti pojmove o Bogu i svijetu, o naravi, nadnaravi itd., nego samo prirodne znanosti mogu reći meritornu riječ koja bi bila predstavljala istinu. To je stvoreno kao načelo u prirodnjaka i u filozofa. I naravno, da je zapravo to postalo načelo koje je generiralo i nove filozofije i novu znanost. I sada, u sasvim novijim vremenima dolaze i filozofije i prirodne znanosti do drugog načela, ali o tome ćemo malo kasnije. Nego, ono što smo rekli sinoć, na temelju tog načela da je istina samo ono što se može opipljivo dokazati, to su tzv. egzaktne znanosti, prirodne znanosti, postalo je zapravo i filozofsko i prirodnoznanstveno glavno načelo i ono se širilo u krugove, na neki način i razmišljanja i novog pogleda na napredak čovječanstva.

I sada, ja ću vam citirati jedan podulji citat jedne žene filozofkinje, glasovite Marije Bride koja je na takvo stvaranje načela rekla ovo, (Misao je filozofski izražena a ja ću je pokušati jednostavno izreći tako da bude dostupna i da je razumijemo) Ona je napisala ovo: Uspjesi prirodnoznanstvenog, egzaktnog istraživanja, (dakle onog istraživanja koje se može fizikalno, kemijski opravdati, ustanoviti i uspostaviti) stvorili su, kaže ona, iluziju (privid) da njihov metodološki pristup sačinjava bitnost, bitnu teoriju, a ne samo jedan od njezinih mogućih ponavljanja.

(oni su išli, načelo, samo to vrijedi i nema drugog puta dolaska do istine; to ona stavlja nadasve..., ne samo ona, ja citiram samo Mariju Bridu, ali sada je jasno da je to bila bitno kriva pretpostavka, a ona je prešla, kažem, i u filozofije 17.,18.,19., i 20. st. I od filozofija i prirodnih znanosti prešla je u najširu primjenu)

Pa onda nastavlja ovako, i to je sada važno: „U manje kritički izjavnim tvorevinama, proširen je doseg tako modificirane teorije (to znači

teorije koja pruža privid a ne istinu, nap. B.Š.) na tumačenje čovjeka i njegovog psihičkog i društvenog života, dapače, tumačenje kao jedini mogući znanstveni pristup“. I sada, što je rezultiralo od tih načela, konstatira Marija Brida, dakle filozof, ne teolog: „Tehnički je napredak omogućen takvim istraživanjem prirode povećao je tendenciju (težnju) da se i čovjek uklopi u taj na egzaktnim znanostima utemeljen krug gdje su se tehnicističke težnje počele unositi i u odgoj mladih generacija“. (Ušle su u školu, udžbenike, u primjenu u život), i sada, što je zanimljiva njezina konstatacija: „To je sve odgovaralo vladalačkoj grupaciji (takav razvoj, pogled, nap. B.Š.) jer je s jedne strane čovjek, uklapajući se u tehnicizam (to znači u taj dokaziv samo prirodnim egzaktnim načinom, napom. B.Š.), sve manje pružao otpor tendencijama napuštanja svoje uloge autonomnog, samosvjesnog bića. Tako podešena situacija otvorila je onda, u porastu imperijalizma i njegovih lomova, put brzom širenju totalitarnih ideologija koje su, imitirajući religijsko korištenje mitova, (sad se rodio novi mit božice razuma, mit božice znanosti, mit božice, da tako kažem, egzaktnog ispitivanja ili dolaženja do istine, napom. B.Š.) i oblika alijenacije koja dokrajčuje i dovodi humano oklijevanje da se stave u službu i najrazornijih mehanizama“. I iz iste misli Marije Bride: „Umjesto vjere u Boga, rodila se vjera u razum. Došlo je do bezgraničnog povjerenja u napredak znanosti, u filozofska razmišljanja, u razvoj tehnike“. To je išlo, dakle, od misaonog do vrlo primjenjenog odjeka ... „i odatle proizlazi neslomiva vjera u efikasnost, uspješnost, pa i u svemoć odgoja koji će u budućnosti oblikovati neki tip potpuno izgrađenog čovjeka na temelju znanosti i koji živi od znanosti.“ Evo to je zaključak jednog filozofa (filozofkinje) povijesti koji ocjenjuje kuda je, zapravo, sve to išlo. I konstatiramo ono što danas pomalo izlazi iz sukoba, konstatiramo, zajedno i sa Marijom Bridom da je između vjere i znanosti nastao raskol u trenutku kada je znanost povjerovala da su razum i vidljivi

eksperimenti jedino polazište vrijedno ljudskog razmišljanja. Kad smo uočili to, ja se nadam da je shvatljivo, možda čak i malenima, u čemu je problem (ali ništa, oni će u svojoj mašti za 10,15., 20. god. zadržati da su bili za stolom sa odraslima i da je tamo, neki fratar iz „srednjega vijeka“ govorio o temama i onda će reći, vidiš ti ...)

Evo, sada nakon što smo se kritički, ali i objektivno osvrnuli na tu činjenicu nastanka razdora između vjere i znanosti, kritički se osvrnimo kako je Crkva i koji je ulog Crkve u tome; je li ona u tome grijeshila? Pazite, ovdje se ne radi o dogmama, ali se radi o vrlo važnim i velikim načelima čovjekova življenja, čovjekova svjetonazora. Treba reći zajedno s našim slavnim pokojnim papom, (pa i sadašnjim, jednako tako, Ratzingerom, ali) Ivanom Pavlom II., treba reći: mea culpa. Crkva je u svom, ne u naučavanju dogmatskom, vjerskom, nego u svojem postupanju sa znanosti – sigurno grijeshila. Kao što su znanstvenici grijeshili, i jako pogrijeshili, da tako kažem, kad su prekinuli vezu s vjerom i s Bogom, katastrofalno su pogrijeshili, tako je Crkva grijeshila kada nije dopuštala znanosti da se autonomno razvije. Naime, znanost ima svoje zakone. Bog je u fizički, kemijski, stvoreni svijet stavio svoje zakone, zakonitosti, i te zakonitosti znanost otkriva i stvara zaključke. To je Galilej želio. Galilej je bio veliki vjernik, tako da znamo. Nego što je Galilej rekao? Papa Ivan Pavao II. je citirao slavnu riječ Galileja kada je bila stota obljetnica Einsteina, (svi znamo: Teorija relativnosti itd.,) najvećeg fizičara i astronoma svih vremena. Ali što je Papa u toj prilici rekao? Citirao je slavnu rečenicu, a zapravo to je i djelo Galileja, u kojoj Galilej kaže: (Biblija, koju je on poštivao neizmjenno, u svom razmišljanju je došao do zaključka) Biblija poučava kako se ide u nebo, a ne poučava, ni u kom slučaju, od čega je nebo, odnosno svemir, nastao. Vidite, to proučava fizika, astronomija. Galilej je došao do te veličanstvene spoznaje, a ljudi od Crkve, recimo u kongregacijama koje su vodile nadzor na vjeru, nisu

to shvatili. I Papa Ivan Pavao II. je ne samo na ovaj slučaj nego i na druge slučajeve u povijesti vjere i znanosti, vjere i društva, vjere i međureligijskih odnosa izrekao svojih, kaže se: sto mea culpa! To je prvi put da Papa u povijesti Crkve (Papa!) pred čitavim svijetom kaže: moj grijeh! Da, mi smo, to je Crkva sagriješila! Tu je Crkva griješila! Samo što je? Papa je jednako rekao: O kad bi i znanost to rekla! Doći će do toga, i već govori, ali ne u obliku tako hrabro i tako ponizno. (evo, dolazimo na poniznost - Ivan Pavao II. iz poniznosti to kaže!) To, slično, rekao je i 2. Vatikanski koncil u svojim konstitucijama, svojim spisima: Lumen Gentium (Svjetlo naroda) i Gaudium et spes (Radost i nada). Što kaže 2. Vatikanski koncil? Kaže da sukob između vjere i znanosti, u svojoj dubini, ne postoji! Zašto ne postoji? Zato jer je autor dviju tračnica po kojim čovjek ide, a to je vjera i znanost - isti. Autor je isti, to je Bog! Bog je izvor znanosti; Bog je onaj koji je stvorio svijet; Bog je onaj koji je utkao fizikalne, kemijske zakone u taj svijet, a jednako, s druge strane, Bog je onaj koji vodi kroz vjeru čovjeka u njegovoj povijesti. To su dakle dvije tračnice po kojima čovjek neizostavno ide. Ako ide samo po jednoj, izvrgava se nevjerojatnoj opasnosti da se nagne na „desno“ i klizne ili na „lijevo“ i upropasti se. I što 2. Vatikanski sabor jako dobro naglašava, jest da treba (Crkva je stala, 2. Vatikanski sabor je jedan silan događaj u Crkvi, on još nije dovoljno proučen ni proveden, a govori o potrebi, nužnosti opravdanja autonomije znanosti), dakle, ti koji propovijedaš evanđelje, propovijedaj evanđelje sa svim znanjem te poruke, ali nemoj priječiti fizičaru da on proučava zakone koje je Bog stavio u prirodu! To je njegov posao, i na kraju, i fizičar i propovjednik, će se jako naći na istom, naći će se u Bogu, jer je Bog izvor i jednoga i drugoga. I danas imamo, znate, (to je utješno, jer to se nije moglo dogoditi prije sto godina; nikako! ni prije pedeset godina; nikako!) da bi veliki fizičari propovijedali vjeru u Boga; među našima ima i onih koji su još, zbog oholosti razuma, koji su jako protiv, ali ima sve veći

broj onih, kao što je bio i Einstein, koji su propovjednici Boga. Jedan od primjera je, to ste naišli sigurno i u tisku, jedan od naših danas živućih slavni fizičara, Pavuna, dakle, u Švicarskoj vodi jedan institut fizike koji je tamo glasovit, a u našem tisku se ponekad, kako već medijima odgovara (doći ćemo malo na medije, to je treća tračnica, ali to nije tračnica, to je krivo!)

Vidite, zapravo, kako se postavljaju stvari. Crkva zbilja želi..., pa kao što Crkva sazrijeva u svom odnosu prema znanosti, tako i znanost sazrijeva u odnosu prema vjeri.

Evo, mi ćemo, jer vrijeme teče, reći sada završno jednu, treću, činjenicu koja se rodila iz onih: ateističkog humanizma i ateističkih filozofija i ateističkih i materijalističkih svjetonazora - koje dakako ovdje nismo mogli razvijati. A što se rodilo? To kad pređe...! Znae, rečeno je na račun francuske revolucije ovo: tekovine francuske revolucije (koje su u biti ateističke) sporo su ušle u mase, još sporije, vrlo sporo, na selo, ali jedanput kada su tamo prešle, odatle teško izlaze. To je to veliko zlo onih nazora, koji najprije u užem krugu, a ovaj se širi u mase u koje sporo ulaze i sporo izlaze, međutim, kad uđe to u šire mase, a evo, ja želim ovdje reći, i time ćemo ići kraju, da u širim masama plodovi takvih pogleda, razdora s vjerom, su eskalirali u ono što zovemo narcisoidni hedonizam širokih masa. To znači, svjetonazor koji je nijekao Boga, svjetonazor prirodne znanosti koje su izrasle u oholi razum i u ohole zaključke, kakav je oholi zaključak da samo ono što je opipljivo može biti vrijedno kao načelo čovjeka, to je polako ušlo u široke mase, ali je ušlo, mi smo danas, upravo sada u ovim godinama, svjedoci kako je to stravično ušlo - stravično je ušlo! Kako je ušlo? Preko medija! Dakle, mediji su iskoristili, kako je ono Marija Brida sjajno istaknula, iskoristili su rezultate znanosti i vidjeli tu svoj profit! I sad je ušao u igru profit velikih financijskih moćnika. Oni su osjetili - sada, bez Boga, bez morala, bez načela, sad možemo

sve prodavati, sad se možemo obogatiti na najjeftiniji način. I to se događa. Događa se, dakle, da je nastala medijakracija (medija se zovu mediji, to su sredstva priopćavanja, informacija, to je televizija, film, i sada u najnovije vrijeme jako puno kompjuter, odnosno, internet...), vidite odakle to dolazi; najprije, tamo u glavama se nešto poremetilo..., i onda eskaliralo do ovoga, da zapravo sada vlada svijetom, ne više filozofija, one su to „zamutile“, ali sad one više ne vladaju, sad je došlo do „Pandorine kutije“ (znate što je „Pandorina kutija“, zlo je u boci, otvori bocu i zlo se raspršilo po svuda!). I to čine mediji; mediji su ta „Pandorina kutija“, taj televizijski ekran, taj Internet – to je „Pandorina kutija“, i tu je problem; sada je vrlo teško zaustaviti stvari; i mnogi, znate, mnogi misaoni ljudi današnjeg vremena, (promišljaju o tome..., napom. M.B.) više nego li prije pedeset godina, još više nego prije sto godina, kad su se stvarale te ideologije, i ti tehnicizmi, doveli su do stanja, za koje je, opet ona ista Marija Brida kazala: rodio se tehnicistički gigant i psihički patuljak. Tehnicistički gigant i psihički patuljak - to je čovjek današnjice! I zato mladi koji ste ovdje, upamtite ovu rečenicu i o njoj razmišljajte, vidjeti ćete, pomoći će...; to je velika opasnost današnjice. Psihički patuljak, ona (Marija Brida) je to rekla na filozofski način, a zapravo duhovno, dobro je rekla, rodio se tehnicistički gigant i duhovni patuljak. Dakle, to duhovno je stiješćeno, zatvoreno u „neki tamo“ dio čovjeka, jer nikad ne može to nestati iz čovjeka, samo može biti pritisnuto, i može ostati pokriveno. A tko to pokriva? Mediji! Mediji su strašna sila, oni su prava „diktatura“ suvremenog svijeta! I što oni žele... A tko želi preko medija? Veliki financijski moćnici! Materijalni moćnici! I u tome se zapravo, „igra igra“, ili igra se bitka u suvremenom svijetu. I sad je to rezultiralo do toga da je „čovjek oslobođen“ (kao što je nas komunizam bio „oslobodio“, pa smo bili robovi, veći nego ikada), tako je i ovaj, taj tzv. „oslobođeni čovjek“ ; što je?; rezultat je da je čovjek izgubio identitet – više ne zna što je; okrenuo se samom sebi; on je

izgubio povjerenje u sve ideologije. Dakle, filozofije, one ideologije, su nametnule da čovjek izgubi teologiju, da tako kažem, a na kraju su prevarile čovjeka, pa je čovjek izgubio povjerenje u sve ideologije i okrenuo se sebi, tj. postao je „Narcis“! (To znači: čovjek koji želi uživati u samom sebi!) I to je katastrofa jer se dogodilo da je čovjek takvog nazora stavio sebe u središte svoga ponašanja; stavio je u središte svoje tijelo, svoju mladost (vidite, na televiziji se ne reklamira, bome, starost, nego neka vječna mladost, koja je zapravo lažna mladost; sve reklame su zapravo sakrivanje istine o čovjeku, sve reklame su zapravo maska, ili sve reklame su mašta bez temelja o životu koji ne može postojati na taj način, koji nije istina o čovjeku. I sad, dalje, da ne dužimo..., rekao bih ono čime sam i počeo: spas je čovjeka i čovječanstva (to stalno naglašava papa Ratzinger, jedan od najvećih teologa koji puno znade o svijetu, sve ovo što sam vam ja govorio i mnogo, mnogo više - on jako zna, on je silno upućen i u suvremene znanosti i u prirodne znanosti i u filozofije), naravno, povratak Boga, povratak Izvoru - da se napije čovjek i da pije, i da se hrani sa izvora - to je zapravo rješenje za čovjeka.

Ja bih rekao ovo, a to ćemo nastaviti popodne, da zapravo u čovjeku postoje dva evanđelja (evanđelje znači radosna vijest o čovjeku), a to je ono koje je u njega usađeno od početka u njegovoj stvorenosti i ono koje mu je objavljeno po Isusu Kristu.

(I time ćemo mi zaključiti. A možemo nastaviti, na temu koju sam izložio koliko je moguće jednostavnije i sažetije, razgovor ...)

(Usljedila je živa diskusija, razgovor...nap. M.B.)

3. Predavanje

Opet sam uzeo, činilo mi se prikladnim, iz Ivanova evanđelja, iz Isusove posljednje večere, jer je taj govor Kristov, zapravo, magna carta ili velika povelja Kristova čitavog poslanja. Evo, budući da smo na neki način razgovarali i o velikim pitanjima koja postavljaju ne mala pitanja, a ponekad u mnogim sredinama i nemir, ja sam uzeo ove Isusove riječi: „Ostavljam vam mir. Mir i to svoj mir vam dajem. Ja vam ga ne dajem kakav svijet daje. (svaka je riječ vrlo važna. nap. B.Š.) Neka se ne uznemiruje i ne plaši vaše srce. Čuli ste da sam vam rekao: idem i vratit ću se k vama. Kad biste me ljubili radovali biste se što idem k Ocu jer je Otac veći od mene. Već sam vam rekao, sada prije nego se dogodi, da vjerujete kad se dogodi. Neću više mnogo s vama govoriti jer se približuje knez ovoga svijeta. On protiv mene ne može ništa, ali neka svijet upozna da ja ljubim Oca i da radim kako mi je zapovijedio Otac“.

Evo, to je Riječ Gospodnja i još ćemo dodati ovim riječima:

„Kada dođe Branitelj kojega ću ja poslati od Oca, Duh Istine, koji izlazi od Oca, svjedočit će za mene. I vi ćete svjedočiti jer ste od početka sa mnom“.

Evo, ja mislim da je u sažetku ovdje rečeno ono što smo željeli istaknuti u ovim našim razmišljanjima i što ćemo sada na kraju posebno naglasiti. A za kraj, dakle, neka nas upravo ta Isusova riječ uvede u ono što bih želio sada s vama podijeliti razmišljanje koje je sigurno vama u istini stvari poznato, ali ne i u obliku kako bih ga želio predati; možda bih mogao nasloviti ovo razmišljanje riječima: „**Istina u nama i objavljena istina**“.

Evo, razumjet ćete iz ovoga što ću kazati nakon što smo bili na velikoj platformi svijeta i suvremene civilizacije koju smo uhvatili malo u širem povijesnom kontekstu, razumjet ćete zašto sam ovo izabrao da upravo ovo kažem. Jer je danas, upravo u kaotičnom vremenu misli, ideja, svjetonazora, utjecaja - prevažno hoćemo li mi u tom, kako stari latini kažu: „in gurgite vasto“!? To znači u velikom vrtlogu; da li će taj veliki vrtlog i nas uhvatiti ili ćemo, zapravo, znati isplivati iz toga vrtloga. Evo, pa ovo što bih želio reći, nadam se da ide u nastavku onoga što sam jutros govorio i sinoć.

Evo što želim naglasiti. Jednu činjenicu koja je neporeciva, a to je, da je u nama, u svakome od nas, u svakome čovjeku, u čovjeku, naravno, ne samo kršćaninu, katoliku, nego u svakom ljudskom biću - da se s njegovim rođenjem, tako reći s njegovim začecem događa nešto, rađa nešto što je neporecivo, a to je - da se s njegovim rođenjem rađa i tajna u koju je unesen. Dakle, čovjek se rođenjem, stvaranjem, (jer rađanje je stvaranje, roditelji su oni koji prenose stvaranje, oni nisu stvaratelji, oni prenose stvaranje), dakle, događa se i prepoznaje se, tako reći opipljivo, da se svaki čovjek rađa, ja sam to ovdje u razmišljanju nazvao - sa urođenim evanđeljem. Time želim naglasiti da imamo i objavljeno evanđelje, dakle, evanđelje Isusa Krista. Dolazimo to na naš vrh, ali da je zapravo prije nego je čovjek čuo za Kristovo evanđelje, dakle, rođen svaki čovjek, u svim vremenima i prostorima, u svim civilizacijama i kulturama – da je rođen s unutaršnjim ili urođenim evanđeljem. Što time želim reći? Božja se tajna, u koju smo i mi neizostavno ucjepljeni, u nama nastanjuje upravo u času samog početka našeg postojanja i to na način, (i sad dolazimo do osvjetljenja toga pitanja), – svaki čovjek se rađa sa glasom vrlina i vrednota u sebi. Te vrline i vrednote u sebi su npr.: ljubav, dobrota, zajedništvo, mir, istina, pravednost, ljepota, svetost... Dakle, svaki čovjek rađanjem dobiva to urođeno evanđelje u sebe (i

to ćemo kasnije malo vidjeti, kad zbrojite ove vrline, ove vrednote i čitate evanđelje, onda opažate da je to zapravo donio Krist što mi već po stvorenosti imamo u sebi) te su vrednote opipljivi otisak Božjega bića u nama, naime, uobličene su u naše „ja“ i to doživljavamo kao urođenu Božju tajnu, kao urođeno evanđelje u svakom čovjeku, kao stvarnu prisutnost Božje tajne u nama. Recite tko bi od razumnih ljudi, recimo poštenog razmišljanja, mogao zaniijekati tu činjenicu? Nitko ne može zaniijekati činjenicu da se mi rađamo, (dakle, nismo to tek doznali pa onda naknadno u sebe unijeli) mi to nosimo u sebi po svojoj stvorenosti – mi nosimo, zapravo, težnju za dobrotom. Tko može zaniijekati da svaki čovjek ne nosi od rođenja, po rođenju, težnju za dobrotom, Druga je stvar, i na to ćemo doći malo kasnije, što se ta dobrota iskvarila; što ona na neki način može postati, kad se okrene od Boga, ona može postati (prijeći, napom. M.B.) u zločine nevjerojatne razorne moći. Ali, u biti, i zločinac, u svojoj odraslosti zločina, on je zapravo rođen, u njemu je utkana dobrota (kao da je, na neki način, kod rođenja primio „Božju injekciju“) – to si ti u biti svojoj, u svojoj dubini, to je ta Božja tajna u svakom čovjeku; jer tko može zaniijekati da čovjek ne želi istinu; svaki čovjek svih civilizacija, svih boja i rasa želi istinu, želi pravednost, - svaki čovjek; nije to tek kršćanin, onaj kojemu je to i objavljeno, (svakome je objavljeno, ali kršćanin je to čuo). No, on, kršćanin, sada prepoznaje : pa to je ono što je u meni već stvoreno. Zato, vidite, ponizan razum, (ja ponovno povezujem to sa onim razmišljanjima od jutros i od sinoć), ponizan razum vidi da u čovjeku postoji to urođeno evanđelje (ili presentia mysteri innatae !?). Dakle, urođeno evanđelje nosi sa sobom svaki čovjek kad dolazi na ovaj svijet. Dakle, mi (i sad je to korak u našem razmišljanju dalje), mi se rađamo kao bogolika bića. Mi u sebi nosimo sličnost s Bogom. Mi smo u sebi „Imago Dei“ ili Božja slika, po čemu je čovjek, zapravo, sličan Bogu. Kad kažemo da smo „Imago Dei“, nije to po tome što imamo nos, jer Bog nema nosa, nije po tome što imamo

prste, Bog nema prstiju, nego - koji su to Božji prsti, Božja osjetila? To je dobrota, ljubav, zajedništvo, mir, istina, pravednost, ljepota..., - to su Božje moći, to su Božje vrline; i mi, rađajući se, to primamo, i mi, kako nas i Biblija konačno uči, mi nosimo u sebi otisak Božjega bića, ili kako bi rekao papa Ivan Pavao II. : čovjek je, po toj stvorenosti, (vidite, zato jer je sazdan, jer je njegovo tkivo, njegovo duhovno biće, zapravo, takvo da je otisak Božji u nama), mi smo po tome sposobni za Boga, ili Papa je to rekao latinski: „capas Dei“ (!?) – mi bismo rekli, običnim žargonom, da smo kapaci Boga; dakle, mi smo kapaci Boga, to je ta veličina čovjeka; a to dolazi iz toga što smo rođeni sa otiskom Božjega bića. Mi smo, da upravo tako, slika Božja. Ja volim reći da smo s-lik – mi smo lik sličan Bogu. Dakle, mi nismo samo fotografija Boga, (pazite to je vrlo važno istaknuti) nego, naše biće je, (u slici rečeno: kao što vaša kćerka sličići mami ili tati - to je živo stvorenje koje je nalik roditeljima), mi smo svi Božje stvorenje koje smo nalik Bogu. To je to neporecivo. Dakle, da mi u sebi to nosimo, dakle to nosimo i ponizan razum to s lakoćom priznaje. Prema tome, mi smo zapravo bliski, mi nosimo sliku lica Božjega; naše lice je stvoreno od Božjeg lica – to je veličanstvena spoznaja, a ona je razumom... (pazite, ovdje je lakše govoriti, da tako kažemo, o dokazu Božje opstojnosti nego li o materijalnom stvorenju zvijezda, ovdje je lakše, jer ovdje vidimo, tako reći opipljivo, da mi nosimo te vječne vrjednote u sebi; nitko od razumnih ljudi neće nikad poreći da je istina vječna vrednota (vrijednota), da je dobrota vječna vrednota. Tko će poreći činjenicu da je dobrota Majke Terezije neka privremena vrednota? Da to sada vrijedi a sutra neće vrijediti!? To je vječna vrednota, a to znači, to je Božja dobrota.) Mi smo, dakle, Bogolika bića i mi smo živo Božje lice, nalik Stvoriteljevom licu. Kao što je sin, sinčić, sličan ocu ili majci, tako smo mi – po ovim vrlinama. (Sin je sličan ocu ili majci što mu je nos, oko ili uho slično očevom; i narav, recimo tako, kaže se). Ali ono dubinski, što se naziva vječnim u nama, to nije ni po ocu ni po majci,

nego – po Stvoritelju! Stvoritelj je to u nas utkao! I vidite, velim, kad na to mislimo, onda ćemo s lakoćom priznati - svakome - da je u njemu također slika Božja kao u meni. - Nismo tako uvijek baš govorili. Nismo, da kažem, niti u teologiji govorili čak niti o tome da je žena slika Božja kao što je muškarac, nego smo znali govoriti da je ona neko manje stvorenje. Dakle, mi otkrivamo tu Božju sliku i te spoznaje nam se šire, ali spoznati činjenicu koja je tako reći do jučer bila prisutna u mentalitetu europskog čovjeka, zamislite, u Americi, da jedan crnac postane predsjednik Amerike (koji je prije sto godina ili više, ili kad, bio smatran nižim ljudskim bićem; znate, rasa – Hitler je pošao sa divljom, podivljalom teorijom koju je razvio i Nietzsche i filozofi o tzv. višoj rasi – tu se ne može prepoznati slika Božja – to je nakaradna slika Božja). Evo, međutim, jedan čovjek ponizna duha će s lakoćom prepoznati u svakome brata ili sestru tj. dijete istoga vječnoga Stvoritelja, kao što sam ja. Zato neće biti poteškoća Franji Asiškome da u susretu sa Sultanom! Navedimo taj primjer koji se danas sve više stavlja pred oči kad se razvija razgovor sa svim religijama, s velikim religijama svijeta i svim svjetonazorima. Zašto je Franjo Asiški jedna duhovna veličina? Jer je potpuno, na neki način, razvlastio sebe, da bi otkrio Boga u sebi, da bi prepoznao Boga u sebi, i da bi to prepoznao u svakom čovjeku – u onom gubavcu, kojemu ide u susret, a kojemu se opirao prije - opirao se! Ili da to čini jednako u susretu sa Sultanom; dakle, u vremenu, možda, kada su u europsko-maloazijskom prostoru vladale križarske vojne u koje su se uključili i pape, pa i neki sveci, mnogi propovjednici i sve vojske kršćanstva; dakle, da Franjo Asiški ide u te krajeve ali – bez oružja – ja neću uzimati oružje; i on ide Sultanu ne sa mačevima i kopljima, ne sa oružjem, ne s ciljem da on ubije muslimane da bi dobio Kristova sveta mjesta - ne, on tako reći jedini, ide na posve drugi način. (I to papa Benedikt sjajno, u knjizi „Isus iz Nazareta“ , jako ističe Franjinu veličinu). Navodim taj primjer jer je on i u Sultanu prepoznao da je

on isti, isto dijete Božje kao što je i on (Franjo). On je u Sultanu vidio sliku (Božju). (Stare isprave govore da je to ponašanje Franje Asiškoga bilo tako začuđujuće za Sultana da se on obratio da se potajno dao i krstiti; pazite, to je jaka tradicija, koliko je povijesna istina teško je to reći, ali je jaka tradicija; ali svakako i ako nije povijesna istina, ali je povijesna istina da je on drugačije, posve drugačije, postupio prema Sultanu.) Evo, vidite, to je to urođeno evanđelje u nama. Stvoreni smo sa radosnom viješću u nama. Radosna je vijest – biti dobar, pravedan, biti istinit. Vidite, i sad se pitamo: zašto je došlo do objavljene istine, do objavljene ljubavi, do objavljene dobrote? Dakle, Krist – za nas je utjelovljenje Božje dobrote, Božje pravednosti, Božje ljubavi – svih vrlina Božjih u Kristovu utjelovljenju. Ali sad se pitamo, ako je istina da je evanđelje - ja sam to nazvao: prvo evanđelje, proto evangelion - da je ono, u nama našim rođenjem, zašto je došlo do drugoga, do objavljenoga evanđelja? Evo zašto! Naime, ta vjetrometina zemaljskog putovanja, budući da smo ograničena bića, (mi... – ako jesmo slični Bogu, ali mi smo ograničena ljudska bića) dakle, što to znači? Bog je u totalu neizmjeran, potpun, a ja sam potpun samo kao što je puna jedna čaša vode; to znači, ja sam bogolik onoliko koliko stane u tu moju čašu; u bitnome je tu sadržano sve, ali nisam neizmjeran... (Dakle, vidite, sad prelazimo iz naše ograničenosti - tijekom povijesti što kršćanstvo gleda kroz ograničenost ljudskog bića koje tim hodom pada, posrće, griješi - istočni grijeh i osobni grijeh je toliko narušio to urođeno evanđelje - sad smo tu; zašto danas svi ljudi svijeta ne stoje kod istih vječnih vrijednosti?) Dakle, to poremećeno u čovjeku, ta slika Božja, „imago Dei“ – to je duboko poremećeno! I kao što se kaže da je Krist rođen u punini vremēna - što to znači? To znači, dovršila se mjera, da tako kažem, zastranjenja čovjekova bića u sakrivanju ove njegove slike, ovog njegovog otiska koji je usadio u nas. I tada mora doći osloboditelj, objavitelj; Krist je opravo to – Objavitelj! I što je sad

zanimljivo u tome? I to je zaključak! Zanimljivo je da se u oba ta evanđelja, kad čitate evanđelje, objavljeno evanđelje Kristovo i kad promatram sebe, čovjeka stvorenoga sa tim datostima, onda prepoznajem, ako te datosti otkrijem u sebi, kad ih oslobodim, očistim od svih natruha, prepoznajem to u sebi, i ovamo - kad to gledam čitajući to evanđelje, razmišljajući i stavljajući ga u svoj odnos s Bogom – onda prepoznajem da su to dva evanđelja koja se međusobno potpuno slažu! Ali potpuno! Znači, u stvorenom čovjeku nema nešto što bi kontradiktiralo (objavljenom evanđelju! napomenuo M.B.) – niti u evanđelju objavljenom, nešto što bi kontradiktiralo toj urođenoj usklađenosti Boga u čovjeka. Zato je, znate, recimo, sv. Augustin razvio svoju teologiju polazeći od čovjeka. On je prepoznao u čovjeku ove vrednote koje je onda čitao u evanđelju; nakon mnogih svojih lutanja, njemu je pamet otpočinula; pazite - tek kad je postao pokajnik, kad je postao kao poniznik, onda je došao do otkrića da je zapravo evanđelje svijetlo koje nam pomaže da dublje otkrivamo sebe i sliku Božju u sebi.

I sada, zaključujući recimo, mi u cijelosti, čitavosti, ne vidimo Božju tajnu - nemoguće je to. Pazite, Boga ne možemo nikada u cijelosti shvatiti! Ali možemo shvatiti otisak njegova bića. I taj otisak prepoznajemo u nama, a nada sve prepoznajemo ga u onim osobama, (među koje nadam se spadamo i mi), koji pokazuju ono što se naziva dobrost puta po tim dvama evanđeljima; bonitas vie, to znači ovo: ukoliko živim po tim dvama evanđeljima, bilo urođenom - (zato kaže 2. Vatikanski sabor da je sve od Božjega Duha ma gdje god se ono nalazilo i u kojoj god religiji i civilizaciji čovječanstva...) dakle, ovo hoću reći: mi po efektu, koji izlazi iz ova dva evanđelja, u življenju, prepoznajemo istinitost tih dvaju evanđelja. Tko će zanijekati (razborit čovjek!?) da je „fantomska“ vjera Franje Asiškoga ako ga svi pošteni ljudi pa čak i različitih drugih civilizacija neizmjereno

hvale (znate da je po jednom popisu UNESCO-a , u ispitivanju veličine čovjekova utjecaja u zapadnoj civilizaciji u drugom mileniju kršćanstva - Franjo na vrhu!) Može li takav duh nastati iz nekog fantoma? To je, zapravo, besmisao! Nastao je iz ovoga što je živio – iz urođenog i objavljenog evanđelja! Iz dobra koje slijedi, mi možemo opipljivo, kažem - upravo opipljivo, prepoznati Božji trag u nama.

I sada, na kraju zaključimo: vjera i razum – ponizan razum i objavljena vjera – upravo tu vide to dubinsko zajedništvo u kojemu čovjek može naći sebe! Kako kaže papa Ratzinger, stvari su još daleko od toga, jer nema poniznosti razuma, nema poniznosti volje, nema poniznosti želje; znate, jer su posljedice nastale iz onoga vrtloga o kojemu smo jutros govorili. Ali on kaže: budućnost će nam donijeti prodore kojih ne možemo ni zamisliti! Dugotrajan je taj proces. Ali reći ću jednu misao i time završiti, misao jednog agnostika (André Malraux, vjerojatno ste čuli za to ime, to je glasoviti ministar kulture za vrijeme Charlesa De Gaullea, agnostik, ali poznati filozof i poznati pisac) on je rekao: treći će milenij čovječanstva biti milenij mistike ili ga neće biti! (u sličnom kontekstu zna se navesti i inačica, parafraza: čovjek će u trećem mileniju biti mistik ili ga neće biti! napomenuo M.B.) To znači, ukoliko to neće, doći će do kataklizme, o čemu ne govori samo Malraux nego i mnogi umovi čovječanstva. (Vidite i sami da svaki čas su delegacije najviših znanstvenika, sve vlade svijeta... - da treba ići drugačijim putem.)

Mi zato možemo biti Bogu zahvalni, neizmjereno zahvalni, i htio bih da ova dva evanđelja ponesemo sobom skupa kao put kojim nam je ići i koji nas vodi na svijetlo!

(Predavanja fra Bernardina zapisao M.B.)